

Македонско малцинство няма и не може да има“. Докога!? (Недостигащата гледна точка)

Стойко Стойков

Маргиналия, април 2019

<https://www.marginalia.bg/aktsent/nedostigashtata-gledna-tochka-nyama-i-ne-mozhe-da-ima-dokoga/>

„ЗА ЛИБЕРАЛИЗМА НА ЛИБЕРАЛИТЕ

Трудно е да се бориш срещу човек. Лесно е да се бориш срещу враг. Ако погледнем как са обрисувани българските граждани с македонско самосъзнание – от медията до кръчмата, то е хибрид между врагове и непълноценни хора. Това са, от една страна, национални предатели, родоотстъпници, сепаратисти, платени чужди агенти, а от друга – неграмотни алкохолици, лумпени и ненормални. Как да не си против такива хора?! И как да посмееш да се застъпиш за тях? Политиката против такива „антибългари“ и лоши хора е самозащита, дискриминацията – заслужена, асимилацията – хуманитарна помощ. Те нямат място в цивилизован и сериозен дебат. Всеки опит да кажат нещо не може да е друго освен враждебна провокация или липса на елементарен такт и възпитание.

„Не може да има“, или последната комунистическа политика в Европейския съюз

И тази картина не почива на нещо, което са или не са направили, а на простия факт, че се самоопределят като македонци по народност. Или по-точно – от начина, по който държавата интерпретира този акт на самоопределение – като измяна. Държавната позиция спрямо хората с македонско самосъзнание не се е променила от времето на Тодор Живков и се заключава в неговата максима „Населението от Пиринския край е част от българската нация. Никаква македонска националност там няма и не може да има“, позиция, „ъпдейтната“ от българските евродепутати през 2006 в: „македонско малцинство в България няма и не може да има“ (Кристиян Вигенин, Янко Янков, Иван Колчаков и по-късно Андрей Ковачев).

Уж комунизмът си отиде, а някои негови догми останаха да „осветяват“ пътя напред. Една от тях е именно догмата за невъзможното малцинство. Тя е крайъгълен камък в отношенията с Македония и в отношението спрямо българските граждани с македонско самосъзнание. Тя ехти в решението на Конституционния съд, който, напълно забравяйки докъде му се простират правомощията, на знаменателната дата 29 февруари 2000 г. постанови, че „в България няма оформен македонски етнос“, последван от много други съдилища в страната (особено на Благоевградски окръжен, Софийски апелативен и Софийски градски съд), отказващи регистрации на организации на представителите на това малцинство. Вече над 50 отказа за 30 години срещу желанието на 15-ина различни организации (а чрез тях и на етническата общност, която по един или друг начин представляват) да участват в обществения живот на страната, чиито граждани са. Откази, за които България е осъдена вече 12 пъти в Европейския съд по правата

на човека в Страсбург. Дискриминацията на българските граждани с македонско самосъзнание е отбелязана в докладите на всички международни институции, занимаващи се с правата на малцинствата в България, а държавата ни е получила множество препоръки да започне диалог с представителите на малцинството. Промяна обаче няма.

Въпреки че хиляди български граждани се самоопределят като македонци на преброяванията през последните 73 години, те все пак са официално отречено малцинство, което няма свой представител в Комисията за малцинствата, отсъства в държавните програми за интеграция, няма графа „македонец“ на преброяванията, а отричането на малцинството дори се превръща в условие за евроинтеграцията на съседна страна.

Както видяхме от сагата с договора за добросъседство и с комисията с Р Македония, обединяваща цел както на държавата, така и на политическата класа се явяват между първите и отричането на македонското малцинство и непризнаване на македонския език. Вместо да се поставя въпросът за признаване и правата на българско малцинство в Македония, далеч по-важно се оказва да се избегне признаване на македонско (етническо, национално...) малцинство в България. [\[1\]](#)

А то, малцинството, си го има, води свой живот, макар и в сянка, можете да го намерите в Мелник и Рожен в края на април, в Мосомище на 2 август, из социалните форуми, в докладите на институциите и организациите за правата на малцинствата, в присъдите на ЕСПЧ, в досиетата на службите за сигурност, на улицата...

Но... не може да има...

Няма го малцинството в институциите, няма го и в интелектуалния дебат в България. Комунизмът остави мъртвата си сянка над този въпрос и под нея комфортно се срещат като единомишленици дори и най-отявлените идеологически врагове. По въпроса за македонското малцинство българската интелигенция (като оставим онази част, която не се интересува въобще) се дели на две: такива, които подкрепят държавната политика на отричане и дискриминация, и такива, които не желаят или не смеят да подкрепят признаването на малцинството и неговата интеграция. Така се стига до положението за македонците да се чува „или лошо, или нищо“.

И „редовият“ българин остава на тъмно – не знае нищо положително за македонското малцинство, за неговата история и проблеми:

За това, че малцинството е било официално признато в България.

Че на всички преброявания от 1946 г. до днес хиляди хора са се самоопределяли македонци (официалните цифри варират от 1601 до 187 000), независимо че

никога не е имало графа „македонец“ и въпреки че в периода 1963-1989 да се пишеш македонец е било опасно, а след това – осъдително.

Че кампанията за асимилация на македонците, започнала полека след 1958 г. и разрази се с пълна сила след 1963 г., представлява прелюдията към идеята за единна българска социалистическа нация и възродителния процес.

Че е имало масови репресии срещу хората с македонско самосъзнание поради „промакедонски национализъм“ с множество пострадали.

Че до края на 70-те „промакедонският национализъм“ е приоритет в борбата на ДС срещу проявите на „национализъм“ сред малцинствата, изпреварвайки често другите малцинства като брой наблюдавани лица, водени досиета, разработки, арестувани, дела и т.н.

Че македонският език е бил преподаван в българските училища, а е имало и дългогодишна емисия по националното радио.

Че десетилетия македонският език е бил признаван от българските филолози (сред които и доайен като професора и член-кореспондент на БАН Иван Леков), но след решението на БКП да се създаде единна „научна“ позиция по македонския въпрос подобни хора са отстранени (например Дина Станишева) и са заменени с нови, изкуствено подбрани, именно като отрицатели на македонския език.

Че обратно на неграмотните изказвания на вицепремиера Каракачанов, македонският език е световно признат и научно, и политически, и че в славистиката българската е единствената, която се инати по въпроса.

Че сегашната българска политика спрямо македонското малцинство и Р Македония е реално формулирана от идеологическата централа на БКП през 60-те и много малко се е променила оттогава.

Че сегашната официална историческа позиция е също така изкована в структурите на БКП през 60-те години като „единна позиция“.

Че България е осъдена вече 12 пъти в Страсбург заради дискриминацията на гражданите си с македонско самосъзнание.

Че след падането на комунизма в България не е извършен нито един опит за сепаратизъм от македонска организация, а нито някой член на македонска организация е обвинен, съден или осъден за престъпления против държавата.

Че...

Нищо от това не стига до българските граждани.

„Знаят“ те обаче, че македонците са „заблудени българи“ и че има там шепа „омовци“, врагове, предатели и родоотстъпници, неграмотници и платени чужди агенти, алкохолици и дегенерати (защото какви иначе освен абсолютни отрепки не

биха се гордели да се нарекат българи, дори и да не са?!). Същества, дето както и да ги дискриминираш, им е малко, и когато и да ги дискриминираш – си закъснял...

И нашта мъка ненаписана сама в пространството ще скита (Вапцаров)

Няма кой да им каже, а и в учебниците или по медиите няма нищо за репресиите срещу македонското малцинство в България.

За това как стотици хора са били пращани в лагерите и затворите на България, защото се самоопределят като македонци и не им достига умът да си затварят устата. А всеки все още жив бивш политически затворник може да ви каже, ако иска (и стига някой въобще да го попита) как във всеки затвор с политически затворници по времето на комунизма е имало отделна група от македонци, съдени за „промакедонски национализъм“.

За ужасите из лагери и затвори, ужаси и страдания, споделени от стотици македонци заедно с хиляди български страдалци. И как дружеството на тези репресирани по македонския въпрос хора вече 10 години се бори да се регистрира в България и е получило над десет отказа. За мнозина лежали по затворите македонци, които така и никога не получиха обезщетенията за репресирани, защото навремето съдът е предпочел да „мине“ делото им като криминално (за кражба на пишеща машина за правене позиви например) или пък днешният съд тенденциозно го третира като такова (бягствата през граница например).

За това как македонските политически затворници са държани в Седми отдел на Софийския затвор, където са държани осъдените на смърт, и докато са чакали присъдите си, са можели да слушат виковете на обречените и тяхното извеждане през късните нощ, прощалните им писъци. И така нощ след нощ... За случаи на изведени „погрешка“ на разстрел и „грешката“ е открита в последния момент преди изстрела...

За безследно изчезнали... За върналите се от лагерите със съсипано здраве и умрели наскоро след това. За полуделите от бой...

За изпращането на неблагоприятни македонски младежи на отбиване повинност в урановите рудници...

За десетки (възможно дори над сто) ученически кръжоци – деца, които са искали да се събират, за да си казват, че са македонци (нещо иначе непозволено), да пеят македонски песни, да четат и разменят толкова рядката тогава македонска литература. Или дори просто за да си мечтаят и играят, че подобно на македонските комити, ще освобождават и обединяват Македония – арестувани и инквизириани като сепаратисти и неприятели на властта.

За удивителния факт, че мнозинството репресирани македонци от времето на комунизма като врагове на народа и държавата, като застрашаващи

териториалната цялост на страната са били именно... деца. Защото възрастните вече са се опарили и не са смеели да предизвикват властите и именно деца и младежи с целия си наивен идеализъм излизат напред. И въпреки непълнолетието си са изпращани с години в затворите, или при късмет – само изключвани: за години или завинаги от всички училища, или само от тези в Пиринска Македония.

За тормозени и бити хора от всяка възраст за това, че пеят македонски песни (същите днес вървят по ТВ „Родина“, и то под български флаг, нищо че пеят за Македония и македонци) или защото слушат македонско радио.

За хората, останали без работа или принудени да работят такава далече под своята квалификация. За маргинализацията на македонската интелигенция. За целенасочено съсипаните кариери на учители...

За изселваните за години от своя дом в другия край на България – сами или пък с целите си семейства, и завинаги.

За постоянното следене, провокиране и компрометиране на съмнителните, включени в съответните списъци...

За принудените да станат доносници на своите, за да излязат от черните списъци и постоянната тиха дискриминация.

И вината на жертвите, основната им престъпна дейност се е състояла в разговори, четене и пеене, или писане надписи, хвърляне на позиви... Че са македонци. И за това се е ходело и в затвора.

И това не са абстракции или преувеличения, говоря за конкретни хора и техните съдби. За Методи Гюров, изключен от училище, защото написал на чина си „тук седи македонец“. Или за Кирил Илиев Гоцков, който за това, че през 1956 г. казал публично, че Македония е под робство и е колония, а македонците не са българи, е осъден на затвор. Или за Крум Тимов, осъден на затвор през 1970 г. и за това че „изкривявал сериозно историческите документи и разпространявал неистинни твърдения против единството на българския народ“ (какъв евфемизъм за това, че се е смятал за македонец!). За Илия Тевилев, учителя Перуков и други, над които е организиран „другарски съд“, и по-точно издевателство, предаван по радиоточката, за да слушат всички граждани. За младежите Панде Илиев Панделиев и Георги Гецев, отвлечени от български граничен офицер, застреляни и заровени на границата през 1965. За Панде Пасков Панделиев, загубил работата си, защото съчинил македонска патриотична песен за тях, която народът започнал да пее. За Георги Бояджиев от село Корница, изкарал цяла година в отделението на смъртниците, или за Борис Петков, държан също там и една вечер изведен „погрешка“ на разстрел, спрян в последния момент... [2]
Колко сюжети за разкази, репортажи, филми, колко теми за исторически изследвания, които в България няма кой да напише. Няма юнак да се намери ламята да утрепе...

А след падането на комунизма? Слава Богу, в затвор не се ходи. Има напредък. Е, бой имаше – в Благоевград, Кресна, Рожен и Лозница между 1992-1995 г. Събиранията бяха спирани и разтуряни. И още няма регистрирана македонска организация. Всеки може спокойно да се подиграва и да обижда македонците както си иска – дори забележка няма да му се направи. А ако македонците решат сами да защитят накърненото си достойнство – не съществува функциониращ правен механизъм, чрез който да го направят – нито съд, нито комисия срещу дискриминация, нито омбудсман – никой. Не и за тях. Без нищо да правят или да са направили на своята страна, македонците са стигматизирани като врагове; без дори и опит да отцепят камъче от България – са етикетирани като сепаратисти.

Когато и „умните“, и „красивите“ мълчат...

Няма кой да каже. И не че очаквам това от онази част от интелигенцията, жертва на политиката за патриотично възпитание на младежта на БКП, или историците от ерата на живковизма. Най-голямата болка идва от там, че дори и онези другите, модерните, разбиращите, дори и най-храбрите от тях, не желаят да нарушат табуто. Няма алтернатива.

Ще илюстрирам с три примера, избрани сред най-достойните сред българските учени, а не с някое от живковистките изкопаеми или провокатори, тип покойния Божидар Димитров или Георги Марков (агентът, не дисидентът).

Колцина са онези български учени, които като, да речем, Чавдар Маринов ще се осмелят да констатират простия факт, че онези, които след 1949 г. демонстрирали своята македонска идентичност и заявявали, че техният език е македонски, „с изявления от този род те сериозно рискували да последват съдбата на отписаните“, а пък след 1965 г. „изборът на македонска национална идентификация е означавал сигурна социална маргинализация“, в книга, която напразно ще търсите в България, но можете да я намерите някъде в чужбина и на ябанджийски езици.^[3] Но дори и според него, „въпреки наследството от „внедряването на македонско съзнание“ през 1944-1958 г., нито в Пиринския край, нито в останалите части на страната кристализира значим колективитет, който може да бъде окачествен като македонско малцинство. В този смисъл хомогенизационната политика на режима не среща истинска съпротива...“^[4] Насилие има – малцинство и съпротива няма.

Или за Михаил Груев, който ще умее да твърди в един и същ текст, че политиката на Тодор Живков по македонския въпрос в Пиринска Македония „се извършва трудно“ и „среща немалка съпротива“, а от друга, че „тази форма на македонска идентичност в Пиринска Македония остава маргинална до края на съществуването на режима, а и до днес.“^[5] И при това текстът му за български стандарти е почти революционен. Пише това в увод на сборник със спомени, озаглавен „Насилие, политика и памет, комунистическият режим в Пиринска Македония“. Вратата в „маргиналността“ на македонската идентичност и оттук на възможните репресии и страдания е ясно изразена и в неговото съдържание. Само 3 (три) от общо 61 спомена са на пострадали македонци – под 5%. Общо

спомените, засягащи македонския въпрос, са едва 11, но дори и в рамките на македонския въпрос пострадалите македонци са абсолютно малцинство. Още по-удивително, че тези други „македонски“ спомени, като изключим един анонимен и очевидно фалшив[6], дори и не говорят за насилие, а повечето дори и не са от хора, претърпели насилие. Тяхната функция е всъщност да покаже, че не е имало никакво сериозно насилие срещу македонците и дори не е имало такива. Тук намираме спомени на политически офицер, на партиен агитатор по македонския въпрос от ерата на Живков, на комунистически активисти, подкрепили линията на Живков срещу македонците, че дори и на един доносник. Думата е дадена не на жертвите на насилието, а на онези, които са подкрепяли тяхното дискриминиране. Удивителен подход, но закономерен, ако робувате на парадигмата за маргиналността...

Или Стефан Дечев, който наскоро предложи създаването на нов исторически разказ за България, който да замени националистическия такъв – нещо закъсняло за България с четвърт век и все пак предложението е толкова храбро за момента, че си е диагноза за наука и общество в България. И в този храбър текст ще предложи: „Новият исторически разказ е необходимо да даде по-чувствително място на историите на всички днешни малцинствени групи, с които българите живеят в миналото – турци, мюсюлмани (помаци), евреи, арменци, роми, власи, гагаузи, татари и т.н.“[7] Браво! Но **къде са македонците?** И за съжаление пропускът не е случаен. Защото в друг материал, посветен на абсурдната комисията за история с Македония, Дечев ще заяви: „Македонската историография трябва да признае, че за разлика от Вардарска Македония... населението в Пиринска Македония е твърдо и непоколебимо в българската си идентичност, а политиката на „македонизация“, провеждана от БКП през втората половина на 40-те, в съгласие с ЮКП, е свързана с насилие, довело и до съответните травми... политиката на БКП за македонизация не пуска никога дълбоки корени, въпреки възможностите на тоталитарната власт...“[8] За македонско малцинство място в неговия нов разказ има колкото има и в стария... Каква е разликата между тези, да ги наречем научни авангардисти, с националистическите им колеги, припяващи мантрите на Тодор Живков? По отношение на македонското малцинство по същество – никаква. И в двата варианта място за македонското малцинство няма. Пее се същата песен с различна интонация. Комунистите са се опитали „да внедрят“ (избран е най-редкият термин, използван на времето) македонско самосъзнание, в по-подразбиране българско население, използвали са насилие, но не са успели, ефектът е бил слаб, довел до маргинално явление – индивиди с македонско самосъзнание, които дори не оформят колективитет.

По този въпрос има тотален консенсус, в който се срещат в дълбоко съгласие Тодор Живков и сегашните български правителства, всички български политици[9], националистите и агентите на ДС с либералните учени: единици, които се чувстват македонци – има, македонско малцинство – няма. И не може да има!

Парадигмите, приемани от либералните учени, са по същество същите с онези на комунистическата диктатура, а именно от тях извира дехуманизацията на македонците: та те се оказват рожби на насилствен експеримент, наистина

родоотстъпници, малък брой неграмотни противници на държавата, хора, които се нуждаят да бъдат спасени от самите себе си и от своето самоопределение. Да ги толерираш, игнорирайки съществуването им – какво повече би могло да се иска дори от героя?! Но да ги подкрепиш, значи да подкрепиш тоталитарен социален експеримент и неговите резултати. Не дискриминирането им е проблем, а съществуването им!

Единствената разлика е, че според националистите става дума за престъпници, дете трябва да се преследват, а според либералите – за жертви на социален експеримент, които трябва да се оставят да измрат в покой.

(Бих вметнал в скоби риторичния въпрос, кой е всъщност резултат от социален експеримент: онези ли, които и преди, и след 1963 г. се самоопределят македонци, или техните опоненти са продукт на тоталитарните програми за патриотичното възпитание на младежта!? В края на краищата културната автономия траеше година, а споменатите програми – десетилетия. И по-лично: аз ли съм продукт на тоталитарен експеримент, дете съм научил от родената си през 1920 г. баба Лена, че не сме българи, а македонци, и че на това я е научила майка й, или пък онези, които не могат да преодолеят хипнозата на тоталитарния режим и продължават да се водят от директивата, че македонци няма и не може да има?!)

Чудно ли е тогава, че можем да срещнем мнения, че просто трябва да се почака тези заблудени хорица да поизмрат и проблемът, който представляват, ще отпадне от само себе си? Или че дори и правозащитниците не са особено ентузиазирани да се заемат с този въпрос – в края на краищата каузата изглежда като недоразумение, и то дребнаво. Проблемите на македонците се приемат не като проблеми с правата на малцинствата, а по-скоро като дискриминация на основа на убеждение, глупаво убеждение, но все пак убеждение... Това „вътрешно дискриминиране“ се чувства сред голяма част от правозащитниците – дотолкова успешна се оказва тоталитарната държава...

Последната nereабилитирана жертва на комунизма

И какво ако пораждат омраза, ако са истина? Нищо... само, че това не е истина. И какво да правим тогава? Има само два пътя.

Единият, по който върви българската интелигенция (чест на изключенията). Пътят на отрицанието и заравянето главата в тоталитарния прах на миналото. В името на националната догма ще игнорираме наличието на македонско самосъзнание в Пиринска Македония преди 1944 и преди 1912 г. Не пасва на разказа. Ще игнорираме наличието на некомунистически, десен македонски национализъм след 1944 г. Той би бил ни в клин, ни в ръкав. Ще преповтаряме безкритично комунистическите идеологически щампи за „насилствена македонизация“ – нищо че след толкова време не е документиран чрез присъди, документи от отворените досиета или по друг документален път нито един конкретен човек, репресиран, защото не искал да се пише македонец. Само анекдоти, поръчани самокритики, идеологически клишета, цитирани без анализ, без проверка, общо, без конкретика. Защото, ако увеличим резолюцията, образът ще се разпадне. И след това иде

митът за маргиналността. Каквото и да е било, е било дребно и незаслужаващо внимание. Отвратителна лъжа, която се гаври със съдбата на толкова много жертви на комунизма.

Преследването на хората с македонско самосъзнание не само че не е явление, маргинално на ниво на Пиринска Македония, а е едно от основните дори на ниво на държава. През 60-те и 70-те службите за сигурност отделят повече ресурси за борбата срещу промакедонския национализъм дори и от тази с протурския. Макар по брой да не са нито първото, нито второто малцинство, македонците рядко губят в този период „достойното“ първо място. Дори и през 1979 г. в Трети отдел на 6-о управление на ДС (занимаващ се с малцинствата, но не само) 33% от новоотворените досиета са за промакедонски национализъм и 46,7% от водените от отдела дела (63 от общо 145). Даже и през 1983 г. 18% от делата, 27% от досиетата за оперативно наблюдение, 32% от случаите, водени на отчет, 32% от лицата, заведени под агентурно наблюдение, и 23% от „профилактираните“ в този отдел отново са били за „промакедонски национализъм“^[10]. Това е на ниво на държава, и то по времето, когато приоритет стават турците!

Маргинално ли?!

В сборника със спомени и документи на пострадали македонци, който публикувах през 2014 г., са посочени по име 80 души, изпратени в затвора между 1950-1974, а това са не повече от една трета от осъдените за промакедонски национализъм в периода. В този брой не са включени множеството осъдени преди 1950 и онези по-малобройни от времето след 1974 г. А всяка от групите на изселените, битите, уволняваните, изключваните от училище е в пъти по-голяма. Без дори да броим страдащите покрай тях семейства, пак говорим за хиляди хора! Говорим за може би най-дълго продължилата системна дискриминация на етническа основа в комунистическа България. Говорим за най-дълго продължилия възродителен процес и вероятно за първия в хронологически ред. И всичко това се отмята с лека ръка като маргинално? И въпреки всичко – малцинство няма (и не може да има!).

Какво още да направят македонците, за да ги признаят за малцинство? Желанието им очевидно не стига. Упоритостта и търпението им не са важни. Без значение е и волята им (а уж тя била най-важната). Страданието им не се брои...

И ако протезирането на *удобни неистини* е разбираемо при историци националисти (как иначе ще се оплете митологичната кошница), то тяхното възприемане или толериране за сметка на *неудобните истини* от страна на „другите“ е много тъжно. Така „дебатът“ по отношение на македонското малцинство в България прилича на общ парад с викащи ентузиастични, мълчаливо незаинтересовано мнозинство и тук-там по някой дисидент бунтар, който във всичките си храбри излизания от строя винаги остава с единия крак вътре, не нарушава ритъма на марша, дори и когато прескача по някоя крачка. Не и в този марш.

България има нужда от покаяние по македонския въпрос

Това е единият път. Другият – той е труден и пуст. Минава през отричането на фалшиви догми и разтрогването на митове, минава през болезнения и освобождаващ процес на метаноя, на покаяние...

България се нуждае от признаването на македонското малцинство точно толкова, колкото и самото малцинство!

Нека се подсетим, че в края на 50-те национализмът се завърна в българската политиката именно чрез македонския въпрос; той бе призован срещу предполагаемия сепаратизъм на македонското малцинство – отричането трябваше „да защити териториалната цялост“. Същите мотиви доведоха и до другите „възродителни процеси“. Темелите на този национализъм бяха поставени върху тялото на отказващото да умре македонско малцинство. Освобождаването на зазидания върви ръка за ръка със събарянето на сградата. В края на краищата македонците в България вече не са опасни, но са нужни, ако искаме да изградим мост с македонците в Република Македония – това също преминава през признаването на македонското малцинство!

Докато интелектуалците мълчаливо се съгласяват или просто си мълчат, или само с половин уста правят по някоя странична героична забележка, докато никой не предизвиква лъжата, тя ще властва в умовете. А толерирането или дори заобикалянето ѝ винаги има лоши последици. Ако лъжата за „несъществуващото македонско малцинство“ бе развенчана, малцинството признато, а престъпленията на комунизма против него осъдени, както стана с турците през 1990 г. – мечтаният дебат за историята отдавна щеше да е завършил. „Защитата“ на българската позиция по македонския въпрос, срещу македонското малцинство и против „крадящата история“ македонска нация бе всъщност най-силното оправдание за запазване на старата идеологическа матрица и обслужващия я персонал. Агентите вместо отрепки излязоха герои – „патриотизмът“ отново се оказа последното, и то отлично убежище за мошениците. Изправени срещу „националния идеал“, дори критиците се кротваха. Системата, използвана срещу македонците, не бе разградена, разви се и укрепна при демокрацията, има на своя страна чувствата на онази част от народа, която се интересува от миналото, а и на политиците – как точно мислите, че ще се извърши исканият дебат? Той дори не може да започне. Такъв дебат в такава България няма и не може да има...

И това не е единствената рожба на тази лъжа – ами съсипаните отношения с Македония поради налудничавото, но упорито отказване да се признаят малцинството и езикът?!

И нима е само това? Лъжата прави дори гражданското общество в България толерантно спрямо дискриминирането на македонците. Безчувствените граждани оставят държавата да изгражда механизми за дискриминация срещу това нежелано малцинство, без да се притесняват особено. Когато през 2006, 2007 и 2008 г. 5760-те членове на ОМО „Илинден“-ПИРИН бяха викани в полицията (някои и по три пъти), за да им се „обяснява“, че ставало дума за „антибългарска“ и „антиконституционна“, „нелегална“ партия (нищо че бе спечелила дело в Страсбург), и услужливо да им предлагат да подпишат, че не са нейни членове, а

след това тези „доказателства“ и всяка грешка в личните данни бяха използвани от прокуратура и съд като аргумент за нерегистарция на тази партия – тогава това не притесни никого. Напротив! Но много скоро челният опит, събран срещу „омовци“, бе употребен и срещу опити на други неудобни партии за регистрация, както и срещу подписки за референдуми... Не можете да оставите една системна дискриминация да се развива необезпокоявана и да се надявате, че механизмите, създадени за нея, няма да бъдат употребени и срещу вас.

Не можете да живеете и в лъжа, и в свобода.

(Авторът е македонец и въобще не се срамува от това).

[1] И това е в сила много преди този договор, сравни: Раймонд Детрез: По отношение на Македония българите още са махмурлии <http://www.kultura.bg/bg/article/view/15366>

[2] Табу – време на страх и страдание, Преследването на македонците в България по времето на комунизма, Благоевград, 2014, 190, 193, 195, 203, 214, 327, 441.

[3] Чавдар Маринов, Македонското прашање од 1944 до денес, Комунизмот и национализмот на Балканот, Скопје, 2011 Маринов, Македонският въпрос от 1944 г. до днес .... с. 49, 165

[4] Чавдар Маринов, Комунистическият режим, македонският въпрос и политиката към етническите и религиозни общности, От „интернационализъм“ към национализъм, в “История на Народна република България. Режимът и обществото”, сборник, ред. проф. Ивайло Знеполски, София 2009, цитирано по: <http://www.librev.com/index.php/2013-03-30-08-56-39/discussion/bulgaria/2127-from-internationalism-to-nationalism-1>).

[5] Михаил Груев, Насилие и идентичност: Пиринска Македония в етнонационалните политики на комунистическия режим в България, в „Насилие, политика и памет, Комунистическият режим в Пиринска Македония – рефлексии на съвременника и изследователя“, София 2011 г., 55, 58, 97.

[6] Стойко Стойков, Фалшификация или актуализация на паметта?, Народна воля, януари 2016, <http://www.narodnavolja.com/articles2016/01/txt19.php>

[7] Гражданският патриотизъм и новият исторически разказ (https://www.dnevnik.bg/analizi/2019/03/21/3407130_grajdanskiat_patriotizum_i_novii_at_istoricheski_razkaz/)

[8] Да се остави историята на историците, но на кои? <http://www.librev.com/index.php/2013-03-30-08-56-39/discussion/europe/3272-da-se-ostavi-istoriyata-na-istoritzite-no-na-koi>).

[9] Петър добрев, За македонските спорове, <http://www.kultura.bg/bg/article/view/15244> «единствената тема, по която са напълно единни, е „несъществуващото“ македонско малцинство в България»

[10] Табу, 508 – 550